

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМА Билтен

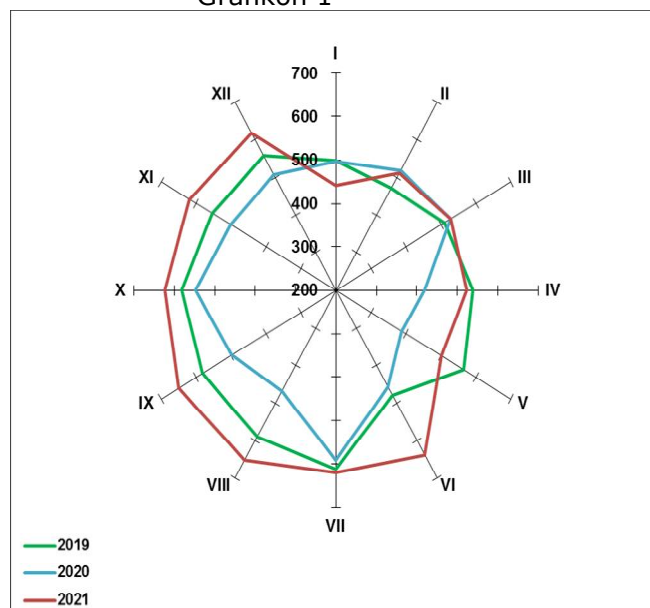

Broj
Број
Number **199/200**

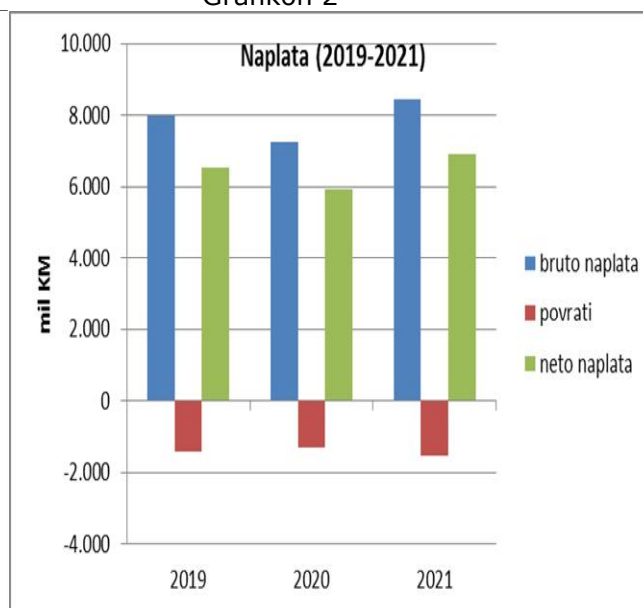
U fokusu

Prema preliminarnom izvještaju o gotovinskom toku UIO je na JR u decembru 2021. naplatila bruto prihoda od indirektnih poreza u visini od 782,1 mil KM, što je za 150,9 mil KM više nego u istom mjesecu 2020.godine. Istovremeno su isplate povrata bile veće za 41,7 mil KM, što je umanjilo neto efekat naplate. U konačnici je neto naplata bila veća za 109,2 mil KM u odnosu na decembar 2020., odnosno za 21,5%. Visok rast naplate indirektnih poreza u decembru poboljšao je kumulativnu naplatu, tako da je u 2021. ukupna bruto naplata bila veća za 1,216 mlrd KM u odnosu na 2020., dok su povрати bili veći za 227 mil KM. U konačnici, neto naplata indirektnih poreza u 2021. je bila veća za 989,4 mil KM u odnosu na 2020., što predstavlja rast od 16,7%.

Grafikon 1

Grafikon 2

S obzirom na nisku statističku osnovicu za poređenje naplate indirektnih poreza u 2020.godini, poređenje sa rekordnom 2019.godinom pruža realniju sliku kretanja naplate u 2021.godini (Grafikoni 1 i 2). U odnosu na 2019. bruto naplata indirektnih poreza u 2021. je veća za 5,8%, dok su povрати veći za 5,6%. Neto naplata indirektnih poreza u 2021. u poređenju sa 2019. je veća za 378 mil KM, što predstavlja rast od 5,8%.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Specifična pitanja politike oporezivanja cigareta u BiH: optimalna struktura stope akcize	2
Uticaj virusa korona na indirektno poreze i potrošnju u EU-27 i BiH u 2020. godini	12

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT saradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

Specifična pitanja politike oporezivanja cigareta u BiH: optimalna struktura stope akcize

(autor: dr.sc. Dinka Antić)

Uvodna razmatranja

Oporezivanje duhanskih prerađevina, za razliku od ostalih akciznih proizvoda (derivati nafte, alkohol i dr.), je mnogo kompleksnije zbog primjene složene stope akcize koja podrazumijeva kombiniranu primjenu *ad valorem* akcize, koja se obračunava na vrijednosnu osnovicu (maloprodajnu cijenu), i specifične akcize, koja se obračunava po jedinici mjere. Stopa akcize na duhanske prerađevine predstavlja značajan element porezne politike. Stavljanje težišta na *ad valorem* akcizu ukazuje na zaključak da zemlja preferira zaštitu domaće proizvodnje i prerade duhana. S druge strane, veće oporezivanje specifičnom akcizom predstavlja mjeru kojom zemlja želi iz upotrebe eliminirati jeftiniji i nekvalitetniji duhan u cilju unaprjeđenja zdravlja građana, uz osiguranje stabilnije naplate prihoda od akciza, što se ne može osigurati većim oporezivanjem maloprodajnih cijena koje su podložne fluktuacijama. U Bosni i Hercegovini politika oporezivanja duhanskih prerađevina do 2009. godine zasnivala se na primjeni samo *ad valorem* akcize, da bi pokretanjem reforme oporezivanja u skladu sa standardima EU bila uvedena specifična akciza¹. U narednih deset godina specifična akciza je kontinuirano povećavana, no, i dalje, u strukturi prihoda od akciza dominiraju prihodi od *ad valorem* akcize². S obzirom da su dostignuti standardi EU³ u pogledu minimuma oporezivanja cigareta određene izmjene politike oporezivanja cigareta u BiH moguće su u svjetlu promjene sadašnje strukture stope akcize u korist specifične akcize, kao što su to uradile neke članice EU. Navedena izmjena politika moguća je i iz razloga što više ne postoji potreba zaštite domaće proizvodnje duhana i cigareta višim stopama *ad valorem* akcize, jer je svedena na minimum.

Rad ima za cilj da se analizira hipotetička izmjena odnosa između *ad valorem* i specifične akcize na cigarete u BiH u korist specifične akcize, koja bi predstavljala prihodovno neutralnu izmjenu akcizne politike. Analiza je sprovedena korištenjem metoda teorijske analize, deskriptivnom i komparativnom metodom poređenja sa politkama odabranih članica EU koje su izvršile promjenu strukture akciza na cigarete, dok je simulacija efekata izmjene strukture akcize na cigarete u BiH izvršena na bazi stvarnih podataka o izdatim akciznim markicama. U prvom dijelu rada dati su pregled teorijskih razmatranja oporezivanja *ad valorem* i specifičnom akcizom, te osvrt na problematiku optimalnog balansa u strukturi akciza. U drugom dijelu rada analizirana je dinamika izmjene strukture akciza na cigarete u odabranim članicama EU, te implikacije politika na naplatu prihoda od akciza. U trećem dijelu predloženi su rezultati simulacija izmjene strukture akciza sa četiri opcije izmjene strukture i sa dva pristupa: (i) koji zadržava isti nivo maloprodajnih cijena cigareta i (ii) koji zadržava iste prihode duhanskih kompanija. U zaključnom dijelu, pored prezentacije rezultata istraživanja, navode se razlozi *pro et contra* izmjene sadašnje strukture akciza na cigarete, u svjetlu pozicija ključnih igrača (*stakeholders*) – države, duhanske industrije i tržišta (potrošača), kao i u odnosu na referentnu politiku EU.

Teorija oporezivanja

Teorija oporezivanja poznaje niz kriterija za razlikovanje poreznih oblika. Između ostalog, porezi se mogu razlikovati i prema načinu iskazivanja osnovice na *ad valorem* poreze i specifične poreze.

¹ Od 1.1.2019. na cigarete se obračunava *ad valorem* akciza u visini od 42% od maloprodajne cijene (svi porezi uključeni) i specifična akciza u visini od 1,65 KM/paklicu. Više: Antić, D. „Politika oporezivanja duhanskih prerađevina u BiH u periodu 2009-2021“, mart 2021, http://www.oma.uino.gov.ba/publikacije/ANALIZA_2021_BOS.pdf.

² U strukturi prihoda od akciza na cigarete u BiH oko 58% se odnosi na prihode od *ad valorem* akcize.

³ Antić, D. (2021). „Oporezivanje cigareta: EU vs BiH“, OMA Bilten #195/196, septembar/oktobar 2021.

Ad valorem porezi su porezi kod kojih se osnovica iskazuje u novčanim jedinicama. Nazivaju se još i porezima po vrijednosti. Budući da se porezna obaveza utvrđuje kao procenat od osnovice iskazane u novčanim jedinicama *ad valorem* porezi se nazivaju i proporcionalnim porezima. Mogu se primjenjivati i skale stopa na određeni iznos (dio) osnovice (progresivno oporezivanje).

Specifični porezi su porezi kod kojih se porezna osnovica iskazuje u mjernim jedinicama, a porezna stopa u nominalnom iznosu po mjernoj jedinici.

Najveći broj poreznih oblika ima karakter *ad valorem* poreza. Ujedno, radi se o najznačajnijim vrstama poreza koji dominiraju u poreznim strukturama (PDV, porez na dohodak, porez na dobit). Specifični porezi imaju manji značaj u poreznim strukturama, a najčešće se radi o specifičnim vrstama imovinskih poreza (npr. poreza na pokretnu imovinu) ili poreza na potrošnju (npr. akcize na alkohol, pivo, energente i dr.), kada države, iz razloga ekonomičnosti ubiranja, pribjegavaju oporezivanju po jedinici mjere. Međutim, iako postoji jasna podjela poreznih oblika na *ad valorem* i specifične postoji i „siva“ zona. Ovisno o politici fiskalnih vlasti, isti predmet oporezivanja moguće je oporezovati *ad valorem* porezom ili specifičnim porezom. Uglavnom se radi o imovinskim porezima, kod kojih se imovina (nekretnine) oporezuju ili po jedinici mjere (npr. površini) ili po procijenjenoj vrijednosti⁴. Čak iako se koristi procijenjena vrijednost moguće je da se određene porezne olakšice (oslobađanja) vežu za jedinicu mjere (površinu)⁵.

U praksi u poreznim sistemima postoji i miks koji podrazumijeva primjenu složene stope oporezivanja, odnosno istovremenu primjenu *ad valorem* i specifičnog poreza. Takva situacija je karakteristična za carine na određene vrste roba, koje, pored *ad valorem* carine, izražene u %, uključuju i specifičnu carinu po jedinici mjere. Isto tako, pravni okvir oporezivanja cigareta akcizom u EU propisuje oporezivanje cigareta *ad valorem* akcizom na osnovicu koju čini maloprodajna cijena sa uključenim porezima (carine, akcize, PDV) i oporezivanje specifičnom akcizom po komadu.

Optimalni balans između *ad valorem* i specifične akcize na cigarete

Optimalni omjer između *ad valorem* i specifične akcize na cigarete nije lako odrediti. Svjetska zdravstvena organizacija zagovara minimalno akcizno opterećenje od 70% maloprodajne cijene cigareta, kao kriterij optimalnosti oporezivanja cigareta⁶, ali ne ulazi u strukturu akciza, budući da je u praksi politika oporezivanja podložna preferencijama fiskalnih vlasti određene zemlje u određenom momentu.

Može se reći da su prednosti specifične akcize nedostaci *ad valorem* akcize i obrnuto. Obračun specifične akcize je jednostavan, jer je dovoljno imati podatke o količini akciznog proizvoda stavljenog u promet. Pored toga, oporezivanje specifičnom akcizom olakšava izradu fiskalnih projekcija. Budući da se specifična akciza primjenjuje na količinu proizvoda na projekcije prihoda nema utjecaj promjena cijena, već samo kretanje osnovice, odnosno realni rast potrošnje ili proizvodnje. S druge strane, obračun *ad valorem* akcize na cigarete je mnogo složeniji, a time je i teže administrirati. Potrebno je odrediti na koju se cijenu, u kojoj fazi prometnog lanca, obračunava *ad valorem* akciza (proizvođačku – *ex factory*, u momentu uvoza, veleprodajnu ili maloprodajnu cijenu), što, prema istraživanju⁷ MMF-a može rezultirati podcjenjivanjem iznosa poreza, uključujući i PDV-a, te korištenjem zakonitih ili nezakonitih računovodstvenih praksi.

⁴ Imovinski porezi u većini zemlja su u nadležnosti nižih nivoa vlade ili lokalnih zajednica, što ima za posljedicu različite porezne tretmane istih predmeta oporezivanja. Na primjer, u BiH u kantonima Federacije BiH porez na imovinu je propisan kao specifični porez, a u Republici Srpskoj (RS) i Brčko Distriktu kao *ad valorem* porez.

⁵ Na primjer, i pored *ad valorem* oporezivanja nekretnina u RS oslobađanja se vežu za površinu, dok je u Brčko Distriktu oslobađanje utvrđeno u nominalnom iznosu.

⁶ Više: WHO. (2021). Technical Manual on Tobacco Tax Policy and Administration.

⁷ IMF. (2016). "Fiscal Policy. How to Design and Enforce Tobacco Excises". IMF-Fiscal Affairs Department.

S obzirom da se stopa akcize izražava u nominalnom iznosu specifična akciza nije imuna na rast inflacije. Štaviše, više stope inflacije nagriza realnu vrijednost stope akcize iskazanu u nominalnim iznosima, dovodeći do erozije prihoda. S obzirom da je porezna osnovica *ad valorem* akcize maloprodajna cijena rastom stope inflacije zadržava se realna vrijednost prihoda od akciza. Da bi spriječili smanjenje realne vrijednosti specifične akcize države pribjegavaju indeksaciji specifične akcize, npr. indeksom rasta cijena na malo⁸, ugradnjom automatske indeksacije u poreznim propisima ili ostavljaju vladi diskreciono pravo da prilagođava stopu akcize rastu stope inflacije.

Prednost specifičnih poreza jeste stabilnost naplate, čak i u vrijeme recesije i opadanja ekonomske aktivnosti i dohotka. Razlog je niska cjenovna elastičnost cigareta koja omogućava brže promjene cijena cigareta u odnosu na promjene prodanih količina cigareta.

Cjenovna porezna osnovica otežava i projektiranje prihoda od *ad valorem* akcize, budući da je potrebno sagledati i nominalni rast potrošnje akciznog dobra. Negativna karakteristika *ad valorem* akcize jeste i nefleksibilnost cjenovnih raspona između različitih kategorija proizvoda u odnosu na politiku povećanja stopa akcize. Ova negativna osobina *ad valorem* akcize sprječava države da agresivnijim rastom stope akcize eliminiraju iz upotrebe jeftinije kategorije cigareta, koje su manje kvalitetne i time štetnije za zdravlje ljudi i životnu sredinu. Budući da je često domaći sirovi duhan manje kvalitetan od uvoznih brendova politika visokih *ad valorem* akciza državama služi za zaštitu domaće proizvodnje cigareta.

Dinamika izmjene strukture akciza u odabranim članicama EU

Opredjeljenje za složenu akcizu u EU predstavlja kompromis članica kojim su istovremeno zadovoljene i članice sa vlastitom proizvodnjom cigareta (obično južne), koju štite *ad valorem* akcizom, i članice (obično sjeverne) koje su uvoznice cigareta, a koje brzim povećanjem specifične akcize nastoje iz upotrebe ukloniti jeftine i nekvalitetne cigarete, štetne po zdravlje i životnu sredinu. Velike razlike između članica, u pogledu stepena razvijenosti ekonomija, visine životnog standarda, te činjenica da su neke članice proizvođači duhana, u praksi imaju za posljedicu da se struktura akciza u članicama EU jako razlikuje, što otežava vođenje harmonizirane politike akciza na nivou EU⁹.

Iz analize trendova u nacionalnim akciznim politikama može se uočiti da su neke članice, koje su imale jako visoku stopu *ad valorem* akcize, u posljednjih desetak godina dramatično promijenile strukturu stope akcize na cigarete, na način da su smanjile stope *ad valorem* akcize i značajno povećale specifičnu akcizu. Neke članice, poput Švedske i Danske, su to uradile u vrijeme prilagođavanja novim višim standardima oporezivanja u EU.

Budući da se BiH nalazi pri vrhu liste zemalja sa visokom stopom *ad valorem* akcize¹⁰ jedna od mogućih opcija buduće akcizne politike može biti i redefiniranje strukture akciza na cigarete. Imajući to u vidu korisno je analizirati iskustva članica koje su izmijenile strukturu akciza u korist specifične akcize.

Za ilustraciju toka i dinamike promjene strukture akciza u EU u analizi se koriste podaci za Švedsku i Sloveniju, članice koje predstavljaju grupacije starih i novih članica koje su povećale specifičnu akcizu, a smanjile stopu *ad valorem* akcize. Osim toga, visina stope *ad valorem* akcize u obje zemlje je približna stopi *ad valorem* akcize u BiH, što ih dodatno kandidira za analizu. Zbog velike diskrepance u iznosima specifične akcize u Sloveniji i Švedskoj u analizi su korišteni bazni

⁸ Na primjer, indeksacija specifične akcize se može naći u Zakonu o akcizama u Srbiji.

⁹ Više: Antić. D. (2021). „Oporezivanje cigareta: EU vs BiH“, OMA Bilten #195/196, septembar/oktobar 2021.

¹⁰ Ibid.

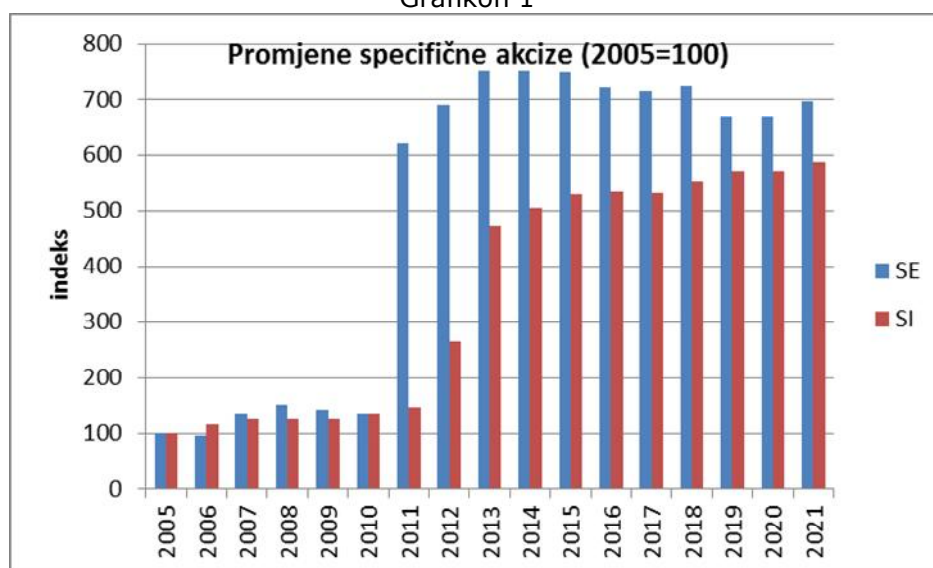
indeksi kako bi se sagledao trend u akciznoj politici u odnosu na godinu koja je prethodila izmjeni strukture akciza.

Grafikoni 1 i 2 pokazuju nagli prelaz na novu akciznu politiku, u Švedskoj u 2011, a u Sloveniji 2013. godine.

Švedska je stopu *ad valorem* akcize smanjila odjednom, sa 39,2% na 1% (Grafikon 2), dok je specifičnu akcizu povećavala u periodu 2011-2013., tako da je 2013. specifična akciza bila veća 4,5 puta u odnosu na 2010. (Grafikon 1). Pod pritiskom velikog pada prodanih cigareta i, posljedično, pada prihoda od akciza, Švedska je u narednim godinama postepeno smanjivala specifičnu akcizu, da bi je ponovo povećala 2021. godine.

Kod Slovenije je rast specifične akcize išao sporijim tempom, u dvije godine 2012-2013, tako da je specifična akciza u 2013. bila veća 2,5 puta u odnosu na 2011. godinu (Grafikon 1). S druge strane, stopa *ad valorem* akcize je smanjivana u periodu od tri godine, 2012-2014 (Grafikon 2). U tom periodu *ad valorem* akciza je smanjena sa 44% na 21,9%. U narednim godinama se u Sloveniji uočava blagi rast specifične akcize, dok je na *ad valorem* akcizi vršeno „fino podešavanje“ stope, maksimalno naviše za 1 p.p. u odnosu na 2011.

Grafikon 1¹¹

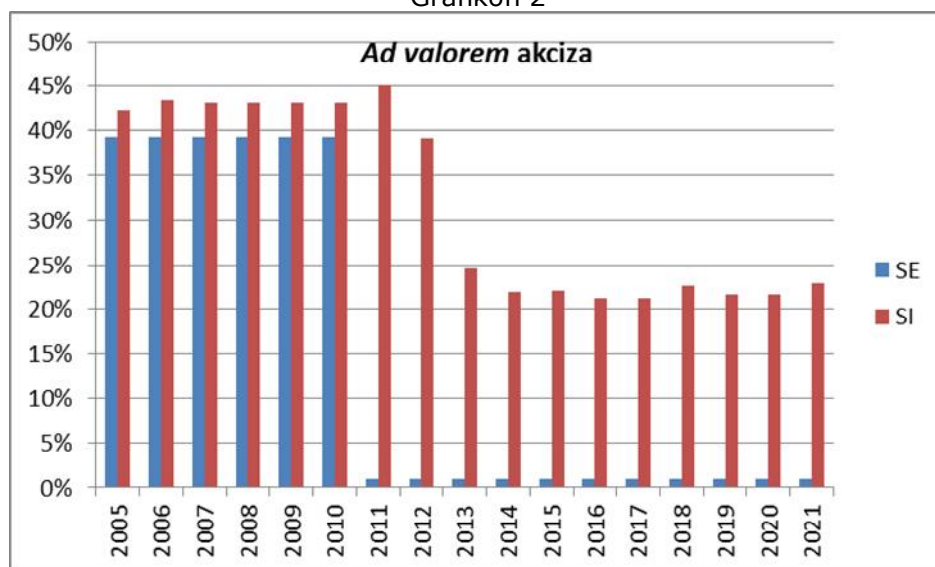

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

Promjene strukture akcize u obje zemlje su donijele pad prihoda od akciza. U 2013. godini prihodi od akciza u Sloveniji su bili za 5 indeksnih poena manji nego u 2009., a u Švedskoj čak 10 indeksnih poena (Grafikon 3). U narednim godinama obje zemlje vode stabilnu akciznu politiku u pogledu visine *ad valorem* akcize, dok je specifična akciza u Sloveniji nakon promjene strukture akcize postepeno rasla, a u Švedskoj je bila manja nego u vrijeme promjene strukture akcize. No, rezultat u pogledu prihoda je sličan – nakon značajnih oscilacija prihodi od akciza u 2019. su u obje zemlje bili na nivou iz 2009. (Grafikon 3).

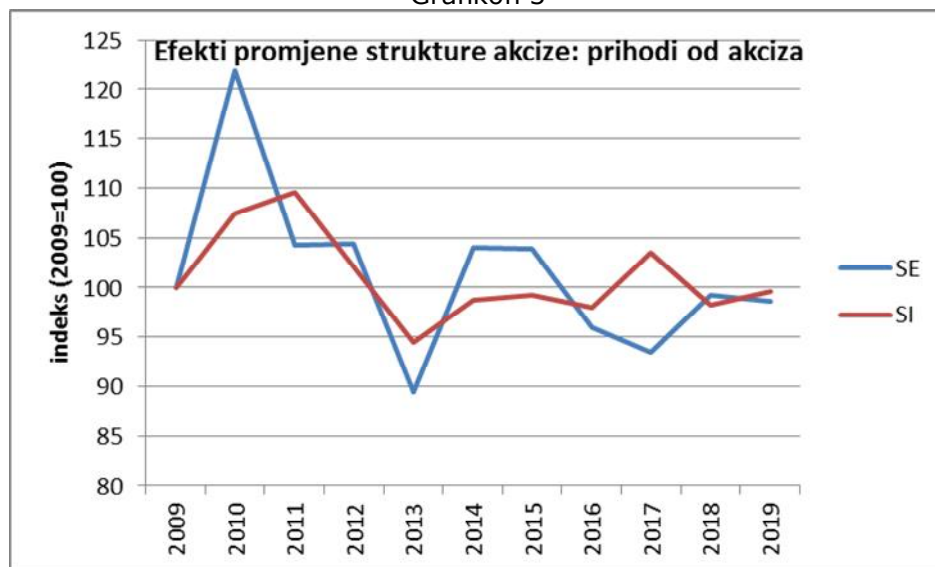
¹¹ Skraćenice u grafikonima: SI-Slovenija, SE-Švedska.

Grafikon 2

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; prikaz autora

Grafikon 3

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; izračun autora

Simulacija promjene strukture akciza u BiH

S obzirom na činjenicu da je BiH u 2019. godini dostigla zakonski minimum oporezivanja cigareta, koji je, ujedno, i minimum koji moraju zadovoljiti sve članice EU, ne postoje zakonske odredbe koje bi nametnule više stope akcize od postojeće strukture stopa. Od 2019. primjenjuje se sljedeća struktura akciza na cigarete: *ad valorem* akciza od 42% maloprodajne cijene sa uključenim porezima i specifična akciza u iznosu od KM 1,65/paklici cigareta¹². Budući da nema

¹² Kada se radi o oporezivanju duhana za pušenje u BiH prema postojećoj metodologiji, koja je propisana Zakonom o akcizama, specifična akciza na duhan za pušenje je povezana sa kretanjem prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta. Povećanje maloprodajnih cijena cigareta u 2020. i 2021. donijelo je rast prosječne ponderirane cijene cigareta, a time i rast specifične akcize na duhan za pušenje.

naznaka ni da će EU mijenjati minimalne standarde oporezivanja cigareta u bliskoj budućnosti ne postoje ni zahtjevi izvana koji bi nalagali izmjenu akcizne politike u BiH. U takvim okolnostima jedino što bi se moglo razmatrati jeste promjena strukture akciza na cigarete u smislu uspostavljanja novog balansa između *ad valorem* i specifične akcize pred buduće izmjene akcizne politike.

Novi balans je moguć iz dva razloga. Prvo, zadržavanje visoke *ad valorem* akcize, kao mjere za zaštitu domaće duhanske industrije, gubi svoj smisao u situaciji kada domaća duhanska industrija u BiH radi sa minimalnim kapacitetom¹³. Drugo, visoka stopa *ad valorem* akcize u situaciji kada nema promjene zakonskih stopa akciza (*ad valorem* i specifične) ipak dovodi do povećanja efektivnog akciznog opterećenja cigareta ukoliko se povećava cijena prije oporezivanja (koja sadrži cijenu koštanja i dobit/maržu) zbog različitih okolnosti (npr. povećanje troškova transporta ili povećanje dobiti) upravo zbog izračuna *ad valorem* akcize. U takvim okolnostima povećanje akciznog opterećenja povećava i osnovicu za PDV, a time i ukupno porezno opterećenje cigareta i bez izmjene akcizne politike.

Izvršili smo statičku simulaciju politike akciza koja bi podrazumijevala smanjivanje stope *ad valorem* akcize. Za simulaciju su korišteni podaci o izdanim akciznim markicama u periodu 1.1.2021.-30.6.2021.

Osnovno polazište simulacija je da je finansijski cilj primaran u odnosu na ciljeve zdravstvene politike. Za finansijsku stabilnost BiH nužno je održati nivo naplaćenih prihoda od akciza (i pripadajućeg PDV-a), imajući u vidu visok udio u ukupno naplaćenim indirektnim porezima u BiH.

Polazište simulacije je prihodovno neutralna promjena strukture akciza, tj. da će iznos naplaćenih poreza (akciza + PDV) prema novoj strukturi akcize biti na nivou naplate poreza prema postojećoj strukturi stopa.

Simulacija uključuje dva pristupa. Prvi pristup polazi od nepromijenjenih maloprodajnih cijena, a drugi od zadržavanja iste cijene prije oporezivanja. Za svaki pristup analizirane su četiri opcije jednokratnog smanjenja *ad valorem* akcize od 42% - na 30% (opcija 1), 20% (opcija 2), 10% (opcija 3) i radikalnih 1% (opcija 4). Početna struktura akciza, koja podrazumijeva *ad valorem* akcizu od 42% i specifičnu akcizu od KM 1,65/paklici predstavlja nulto polazište („2021“ u grafikonima).

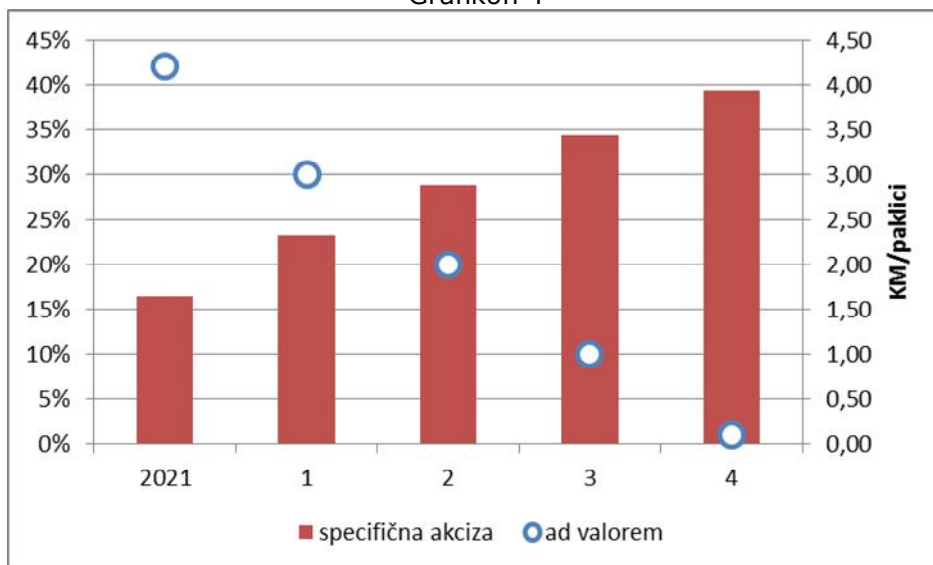
Simulacija #1: zadržavanje iste maloprodajne cijene (MPC)

Izračun je pokazao da bi smanjivanjem *ad valorem* akcize od 42% na 30% MPC (opcija 1), uz zadržavanje iste MPC i istog nivoa prihoda od akciza i PDV-a, zahtijevalo rast specifične akcize na KM 2,32 KM/paklici. Smanjivanje *ad valorem* akcize sa 42% na 20% MPC (opcija 2), 10% MPC (opcija 3) i 1% MPC (opcija 4) zahtijeva rast specifične akcize na KM 2,88/paklici, KM 3,44/paklici i 3,94/paklici, respektivno, da bi se ostvario približno isti nivo prihoda kao sa strukturom akciza koja je na snazi u 2021. (Grafikon 4).

¹³ Za ilustraciju, udio domaćih cigareta u ukupnoj količini cigareta u 2020. iznosio je svega 7,4% za razliku od udjela od 1/3 u 2010. godini.

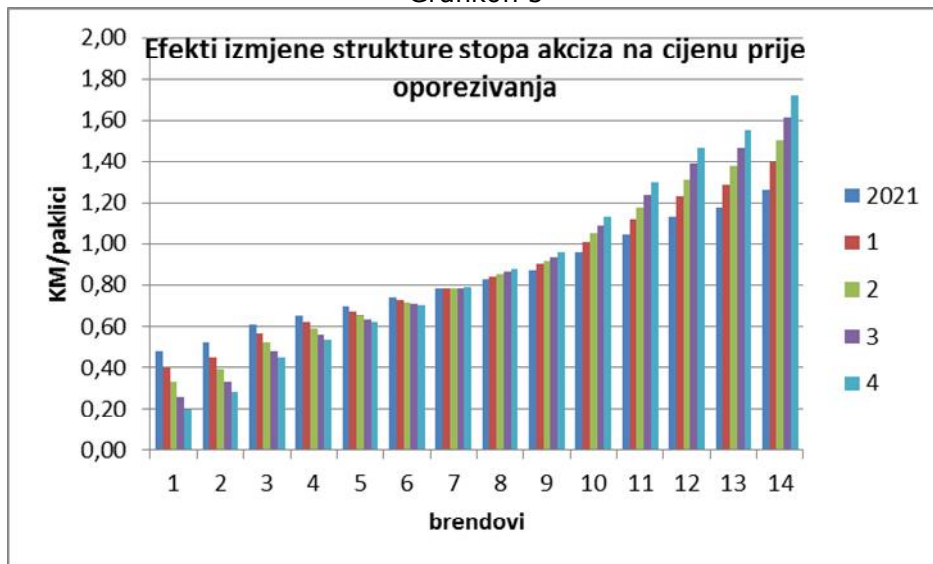

Grafikon 4

Međutim, zbog zadržavanja iste MPC pomjeranje strukture akciza u korist specifične akcize, koja je fiksna po količini, odražava se na cijenu prije oporezivanja na način da u strukturi MPC jeftinijih brendova rast specifične akcize premašuje smanjenje *ad valorem* akcize, što se može neutralizirati rezanjem troškova (cijene koštanja) ili smanjivanjem dobiti/marže. S druge strane, kod skupljih brendova smanjivanje *ad valorem* akcize ima veći učinak nego rast specifične akcize, što rezultira rastom cijene prije oporezivanja, odnosno, kompanije imaju mogućnost da povećaju dobit/maržu sa istim maloprodajnim cijenama. Na ovaj način jeftinije cigarete više nisu profitabilne za proizvodnju, što može imati za posljedicu napuštanje njihove proizvodnje (brendovi 1-6 na Grafikonu 5) i okretanje proizvodnji skupljih brendova (brendovi 8-14 na Grafikonu 5).

Grafikon 5

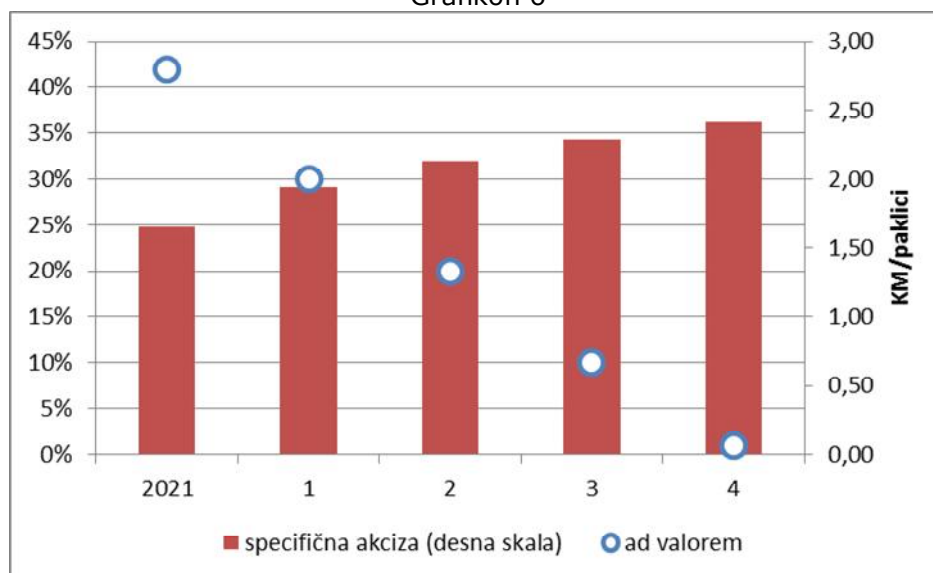
Iako zadržavanje iste MPC cigareta ne bi trebalo utjecati na količinu cigareta, jer nema poticaja kod elastičnije potražnje (jeftinije cigarete) za migriranje na tržište duhana za pušenje ili crno tržište cigareta, promjena strukture akciza u korist specifične akcize išlo bi na štetu duhanske industrije zbog negativnog utjecaja na cijenu prije oporezivanja. Neutralizacija rasta specifične

akcize u strukturi MPC jeftinijih brendova moguća je samo ukoliko ima prostora u internoj ekonomiji duhanske industrije za smanjenje troškova inputa - radne snage, npr. selenjem kapaciteta u zemlje sa jeftinijom radnom snagom, i sirovina, npr. ugovoranjem povoljnijih uvjeta nabave od proizvođača duhana, smanjenjem transportnih troškova i sl. ili svjesnim snošenjem na teret dobiti ili marže. Ukoliko su te opcije iscrpljene posljedica je napuštanje proizvodnje jeftinijih brendova. Stoga, konačni fiskalni efekat, u smislu ukupno naplaćenih prihoda od akciza i PDV-a ovisi o poslovnim politikama i internoj ekonomiji duhanske industrije.

Simulacija #2: zadržavanje iste cijene prije oporezivanja (pre-tax price)

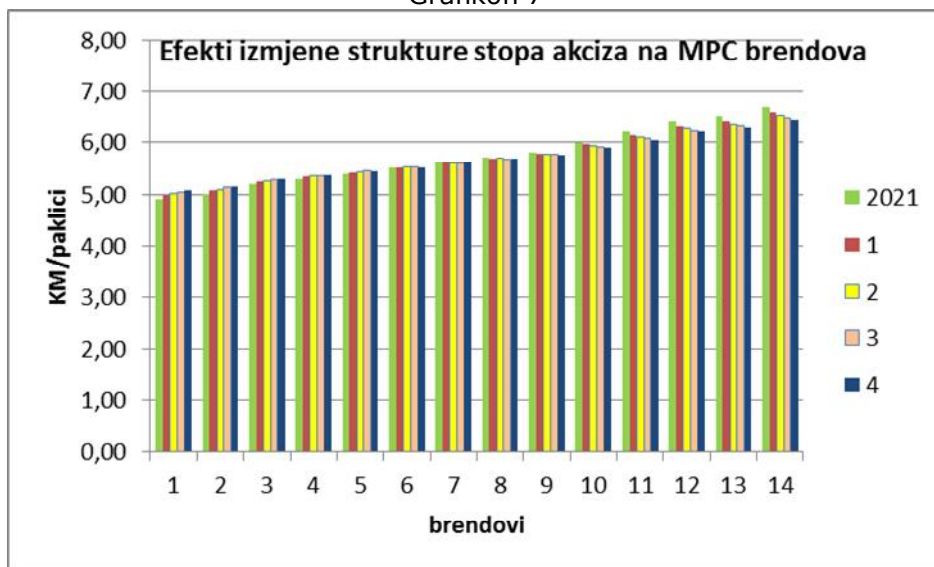
Polazište simulacije je da je cijena prije oporezivanja, koja je određena troškovima i politikom dobiti/marže duhanskih kompanija, nepromijenjena. Izračun je pokazao da smanjivanje *ad valorem* akcize sa 42% na 30% (opcija 1) zahtijeva rast specifične akcize na KM 1,94/paklici da bi se ostvario približno isti nivo prihoda kao sa strukturom akciza koja je na snazi u 2021. Smanjivanje *ad valorem* akcize sa 42% na 20% (opcija 2), 10% (opcija 3) i 1% (opcija 4) zahtijeva rast specifične akcize na KM 2,13/paklici, KM 2,29/paklici i 2,41/paklici, respektivno, da bi se ostvario približno isti nivo prihoda kao sa strukturom akciza koja je na snazi u 2021. (Grafikon 6).

Grafikon 6

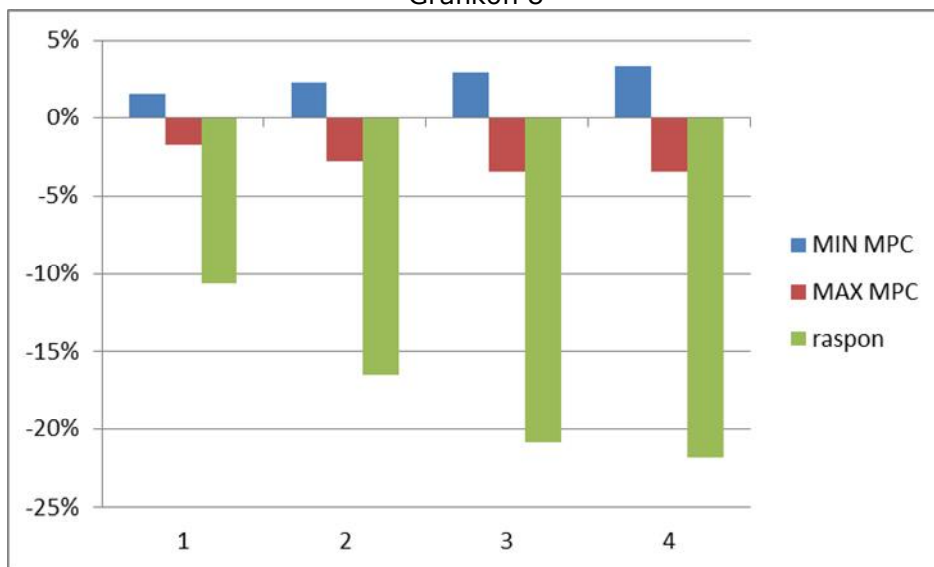
Međutim, ono što se mijenja jeste nivo MPC po brendovima na način da jeftiniji brendovi zbog činjenice da je rast specifične akcize veći od smanjenja *ad valorem* akcize postaju skuplji, dok, s druge strane, veće smanjenje *ad valorem* akcize u odnosu na rast specifične akcize rezultira smanjenjem cijena skupljih brendova (Grafikon 7).

Grafikon 7

Simulacija na primjeru pokazuje teoretske postavke o *ad valorem* i specifičnoj akcizi. Smanjivanje *ad valorem* akcize uz povećanje specifične akcize donosi smanjivanje cjenovnih raspona, što ide u korist skupljih cigareta. Grafikon 8 pokazuje % rasta minimalne MPC cigareta u svim opcijama u odnosu na minimalnu MPC u 2021, odnosno % smanjivanja maksimalne MPC cigareta u svim opcijama u odnosu na maksimalnu MPC u 2021. Približavanje minimuma i maksimuma smanjuje cjenovni raspon za 10% kod opcije 1, odnosno maksimalno za 21% kod opcije 4.

Grafikon 8

Budući da se radi o statičkoj analizi pretpostavlja se da rast/pad cijena neće imati veći značaj na prodaju cigareta, a time ni na prihode, odnosno da će se negativni efekti rasta cijena jeftinijih cigareta, u vidu pada potrošnje, kompenzirati rastom potrošnje skupljih cigareta čije bi cijene trebale biti niže. Međutim, cjenovna politika je u rukama duhanske industrije. Imajući u vidu da je potražnja za skupljim cigaretama cjenovno manje elastična od potražnje za jeftinijim cigaretama moguće je da promjenu strukture kompanije iskoriste za povećanje dobiti/marže na skupljim cigaretama. U tom slučaju fiskalni efekat, u vidu zadržavanja istog nivoa prihoda od akciza i PDV-

a, bi bio krajnje neizvjesan. Isto tako, da li bi rast MPC jeftinijih cigareta proizveo masovni bijeg konzumenata tih brendova ovisi o tome da li istovremeno raste i raspoloživi dohodak potrošača.

Zaključna razmatranja

Simulacije promjene strukture akcize na cigarete u BiH trebaju se uzeti kao vježba implikacija hipotetičke situacije jednokratnog smanjenja *ad valorem* akcize u BiH.

Promjenu strukture akcize na cigarete nije jednostavno izvršiti, pogotovo u situaciji kada su prihodi od akciza na cigarete važni za fiskalnu stabilnost zemlje. Razlog je taj što se ne može pouzdano predvidjeti reakcija dva ključna aktera u politici oporezivanja cigareta – duhanske industrije, koja djeluje preko svoje tržišne i cjenovne politike, i potrošača, odnosno cjenovne elastičnosti potražnje za cigaretama¹⁴.

Analiza efekata izmjene akcizne politike u Švedskoj i Sloveniji je pokazala da promjena strukture akcize na cigarete može predstavljati pravu avanturu, sa krajnje neizvjesnim ishodom na naplatu prihoda od akciza. Radikalno smanjenje *ad valorem* akcize, kao što je uradila Švedska, ne bi trebala biti opcija neke buduće politike u BiH zbog velike neizvjesnosti u ostvarenju prihoda, tako da bi postepeno smanjivanje *ad valorem* akcize bila izglednija opcija, kao u slučaju Slovenije. Iskustva članica i zaključci koje se mogu izvući iz simulacija za BiH idu u prilog zaključka da bi se radikalne izmjene strukture akcize u svakoj zemlji trebale sprovoditi u „dobra vremena“ rasta ekonomije i životnog standarda.

Osim navedenog postoji još nekoliko ozbiljnih razloga za mirovanje sadašnje strukture stope akcize na cigarete.

Prvo, nepromjenjivost akcizne politike u dužem vremenu je korisna za tržište cigareta u BiH, jer omogućava konsolidaciju ponude i potražnje, a očekivani ekonomski oporavak u narednim godinama treba dovesti do rasta dohotka potrošača, a time i smanjenja crnog tržišta.

Drugo, duže vrijeme bez promjene akcizne politike pogodovalo bi i duhanskim kompanijama, jer bi doprinijelo stabilizaciji poslovnih politika i kreiranju dugoročnih strategija nastupa na tržištu BiH. Naime, u prethodnih deset godina harmonizacije akciza sa standardima EU duhanske kompanije nisu mogle razvijati dugoročne poslovne strategije, već su svoje politike nastupa na tržištu BiH nužno prilagođavale od godine do godine, što onda u fokus primarno stavlja kratkoročne ciljeve. Na to ukazuju različite politike plasmana, koje su kompanije sprovodile prije ili neposredno nakon povećanja specifične akcize vezano za stvaranje zalih cigareta ili, na primjer, cjenovne politike, u smislu pravca (na teret dobiti/marže ili na teret kupca) i visine (u cijelosti ili djelimično) prevaljivanja (*pass-on*) dodatnog poreznog tereta.

Treće, u narednim godinama trebalo bi doći do približavanja akciznog opterećenja cigareta u zemljama regiona standardima EU, što bi smanjilo pritiske u BiH na crnom tržištu.

Četvrto, polazeći od „evropskog puta“ kao strateškog cilja BiH, akcizna politika mora pratiti standarde EU. Analiza postojeće politike oporezivanja duhanskih prerađevina u EU, koju sprovodi Evropska komisija je ukazala na određene slabosti postojeće akcizne politike. U narednim godinama može se očekivati redizajnirana akcizna politika, koja bi trebala uspostaviti nove standarde oporezivanja cigareta, kako za članice tako i za zemlje koje pretendiraju za članstvo u EU.

¹⁴ Analize trendova na tržištu cigareta u BiH od 2009. pokazale su da je cjenovna elastičnost potražnje za cigaretama veća kod jeftinijih cigareta, budući da postoji supstitut – rezani duhan i ručno motane cigarete.

Uticaj virusa korona na indirektne poreze i potrošnju u EU-27 i BiH u 2020. godini

(pripremila: Aleksandra Regoje, stručni savjetnik - makroekonomista)

Pandemija uzrokovana virusom korona donijela je ogromne nemire u zdravstvenim sistemima širom svijeta. Veliki broj zemalja je proveo mjere kako bi se zaustavilo širenje virusa u vidu zatvaranja granica, zatvaranja škola i vrtića, karantina, izolacije, ograničavanja putovanja, mjera socijalnog distanciranja i dr. Sa druge strane, vlade preduzimaju mjere očuvanja ekonomije, kao što su poreske olakšice, mjere očuvanja radnih mjesta i dr. **Kriza u zdravstvu imala je ozbiljan uticaj na ekonomske aktivnosti u 2020. godini, te je donijela turbulencije u poreskim sistemima i nacionalnim računima zemalja širom svijeta.**

U izvještaju Evropske komisije (EK) iz jula 2020. godine je navedeno je da se Evropska unija u 2020. godini suočavala sa najdubljom recesijom nakon Drugog svjetskog rata, te da je, tokom perioda sprovođenja najstrožijih restrikcija u 2020. godini, ekonomija Eurozone poslovala sa svega 70 do 75 procenata svog kapaciteta. Prema podacima iz baze podataka Eurostat-a povučenih na 31. avgusta 2021. godine, a koji su korišteni u analizi u ovom prilogu, prosječni nominalni pad bruto društvenog proizvoda (BDP) u 2020. godini za EU-27 iznosio je oko 4,5%, dok je pad u pojedinim članicama dosezao čak skoro 10%. Pad prosječnog udjela privatne potrošnje u BDP-u u 2020. godini u EU-27 iznosio je čak 1,3 procentna poena, dok je, prema izračunu autora, nominalni pad privatne potrošnje iznosio čak oko 6,9%.

U Bosni i Hercegovini (BiH) su indirektni porezi u 2020. godini opali za čak 9,3% u odnosu na prethodnu godinu. U istoj godini je došlo do značajnog pada privatne potrošnje zbog sprovođenja restriktivnih mjera, te rasta vladine potrošnje zbog podrške zdravstvenim sistemima. U Biltenu br. 193-194 analizirano je kretanje poreza na potrošnju u BDP-u u Bosni i Hercegovini (BiH) u 2020. godini. Ovdje ćemo se kratko osvrnuti na zaključke pomenute analize, te uporediti rezultate sa odgovarajućim pokazateljima u zemljama članicama EU-27.

Prilikom komparacije podataka vođeno je računa o definicijama poreza na potrošnju u BiH i EU. U poreskom sistemu Bosne i Hercegovine porezi na potrošnju obuhvataju indirektno poreze, odnosno PDV, akcize, carine i putarinu. Kategorija poreza na potrošnju u BiH razlikuje se od obuhvata ove vrste prihoda u Evropskoj uniji. Iz tog razloga su, za potrebe komparacije rezultata, u slučaju EU takođe uzeti podaci od indirektnih poreza, a ne porezi na potrošnju i to konkretno: "Porezi na proizvodnju i uvoz" iz baze podataka Eurostat-a.

I Udio indirektnih poreza u BDP-u u BiH (ukratko o rezultatima analize iz Biltena 193-194)

Udio indirektnih poreza u BDP-u u BiH se u periodu 2008-2020 kretao u rangu od 16,6% do 18,2%. Kalkulacija pokazatelja u izvršena je na osnovu podataka o naplati indirektnih poreza na Jedinstveni račun Uprave za indirektno oporezivanje (UIO), te kretanja finalne potrošnje i BDP-a na osnovu podataka Agencije za statistiku BiH (BHAS) iz septembra 2021. U 2019. godini je naplaćen rekordni iznos prihoda od indirektnih poreza od osnivanja UIO u iznosu od 6.541,8 mil KM, a njihov udio u BDP-u iznosio je 17,92%. **U analizi iz OMA Biltena 193-194 je udio indirektnih poreza u BDP-u BiH u periodu 2008-2020 razložen na komponente, u skladu sa metodologijom iz OECD analize (2020) na proizvod: (1) udjela prihoda od indirektnih poreza u ukupnoj potrošnji i (2) udjela ukupne potrošnje u BDP-u.** U pomenutoj analizi **su podaci za 2020. djelimično predstavljali procjene**, s obzirom da su u vrijeme izrade analize bili dostupni podaci o naplaćenim porezima, dok podaci o nacionalnim računima nisu bili dostupni, nego su korištene projekcije DEP-a. **Ovdje su brojke za nacionalne račune ažurirane sa zvaničnim podacima**

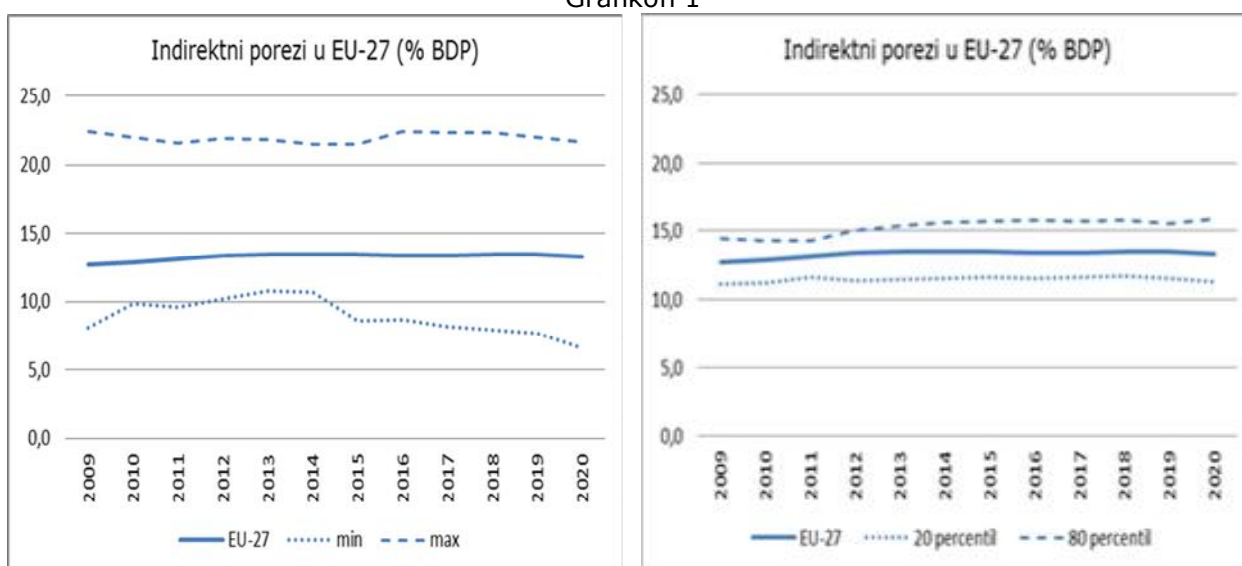
BHAS koji su u međuvremenu objavljeni,¹⁵ tako da i podaci za 2020. godinu više ne predstavljaju procjene.

U 2020. godini došlo je do snažnog pada udjela indirektnih poreza u BDP-u za 1,17 p.p., u odnosu na prethodnu godinu čime on dostiže nivo od 16,7%, svega 0,1 p.p. više nego u „kriznoj“ 2009. godini. Analizirano prema komponentama iz jednačine OECD, pad udjela indirektnih poreza u BDP u 2020. godini kumulativni je rezultat pada udjela indirektnih poreza u potrošnji od 1,61 p.p., te rasta udjela potrošnje u BDP-u od 1,50 p.p. U 2020. godini je udio indirektnih poreza u potrošnji iznosio 18,3%, dok je udio ukupne potrošnje u BDP-u iznosio 91,3% (privatna 71,2% i vladina 20,1%).¹⁶

II Udio indirektnih poreza u BDP-u u EU

Prosječni udio indirektnih poreza u BDP-u u EU-27 se u periodu 2009-2019 kretao u rangu od 12,7% (2009) do 13,5% (2019).¹⁷ U 2020. godini je opao za svega 0,2 p.p. u odnosu na prethodnu godinu i iznosio je 13,3% (Grafikon 1).

Grafikon 1

Izvor: Baza podataka Eurostat, Tabela "Taxes on production and imports", podaci povučeni 31.8.2021.

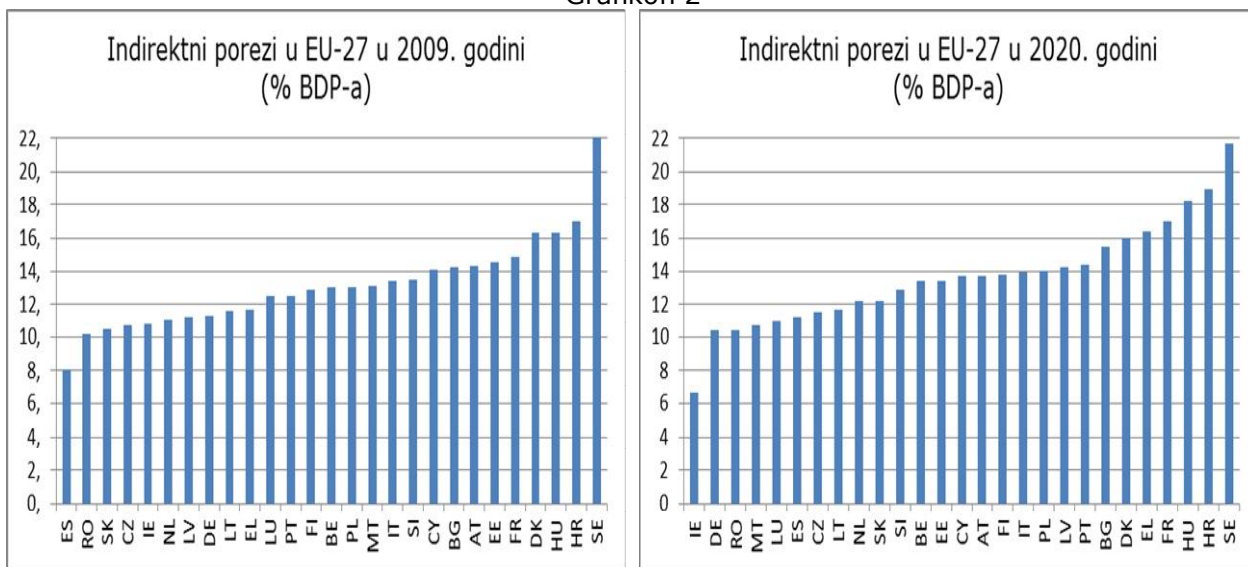
Raspon između minimalnih i maksimalnih vrijednosti ovog pokazatelja među članicama je dosta visok. U 2009. godini je iznosio 14,3 p.p. Nakon 2009. godine se raspon postepeno smanjivao da bi u 2014. godini iznosio 10,8 p.p. Nakon 2014. godine je raspon ponovo rastao i dosegao iznos od 15,1 p.p. u 2020. godini. Raspon između 20. i 80. percentila vrijednosti udjela indirektnih poreza u BDP-u u svim godinama posmatranog perioda je dosta manji od raspona ekstremnih vrijednosti i kreće se od 2,6 p.p. u 2011. godini do 4,6 p.p. u 2020. godini (Grafikon 1, desno). Članice sa ekstremnim vrijednostima udjela indirektnih poreza u BDP-u u 2020. godini (Grafikon 2) bile su Irska (najniži nivo: 6,6%) i Švedska (najviši nivo: 21,7%).

¹⁵ Saopštenje - Bruto domaći proizvod za BiH 2020; Rashodni pristup, prvi rezultati od 30.09.2021. godine; Agencija za statistiku BiH

¹⁶ Više o kretanju udjela indirektnih poreza u BDP u 2020. godini u: Regoje A. „Dinamika poreza na potrošnju u BDP-u u BiH u periodu 2008-2020“, OMA Bilten 193-194

¹⁷ "Porezi na proizvodnju i uvoz" iz baze podataka Eurostat-a, Tabela "Taxes on production and imports"; podaci povučeni 31.8.2021.

Grafikon 2

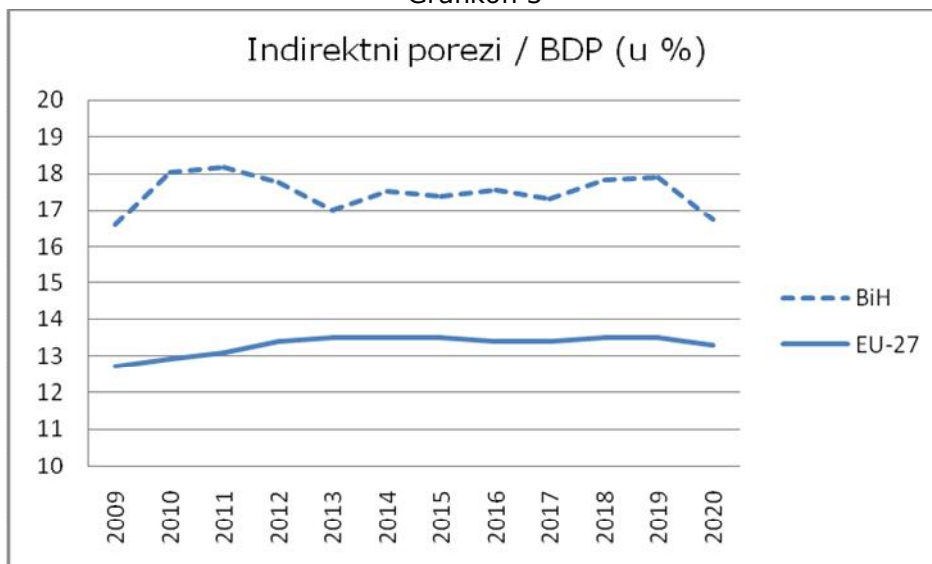
Izvor: Baza podataka Eurostat, Tabela "Taxes on production and imports", podaci povučeni 31.8.2021.

Legenda: AT-Austrija, BE-Belgija, BG-Bugarska, CZ-Češka, CY-Kipar, DE-Njemačka, DK-Danska, EE-Estonija, EL-Grčka, ES-Španija, FI-Finska, FR-Francuska, HR-Hrvatska, HU-Mađarska, IE-Irska, IT-Italija, LV-Latvija, LT-Litvanija, LU-Luksemburg, MT-Malta, NL-Holandija, PL-Poljska, PT-Portugal, RO-Rumunija, SE-Švedska, SI-Slovenija, SK-Slovačka.

III Komponente udjela indirektnih poreza u BDP-u u EU-27 i BiH

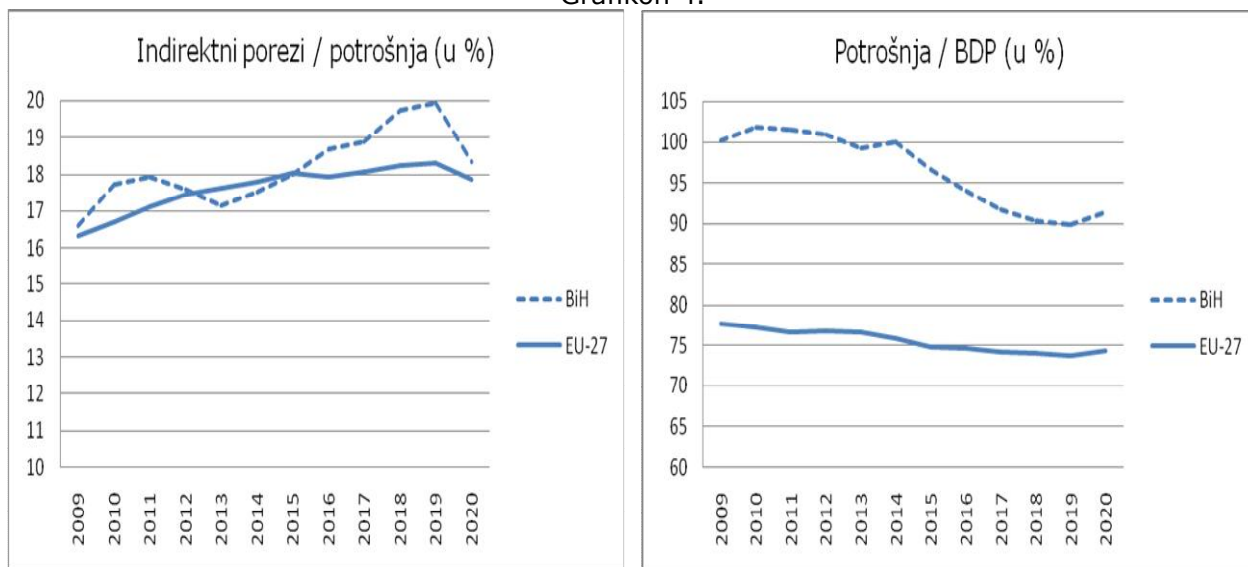
U Grafikonu 3. predstavljeno je poređenje kretanja udjela indirektnih poreza u BDP-u za EU-27 i BiH, dok je u Grafikonu 4. predstavljeno poređenje komponenti.

Grafikon 3

Izvor: Podaci za EU-27 preuzeti iz baze podataka Eurostat na dan 31.8.2021, Tabela "Taxes on production and imports", dok se podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka UIO i BHAS (sept. 2021)

Grafikon 4.

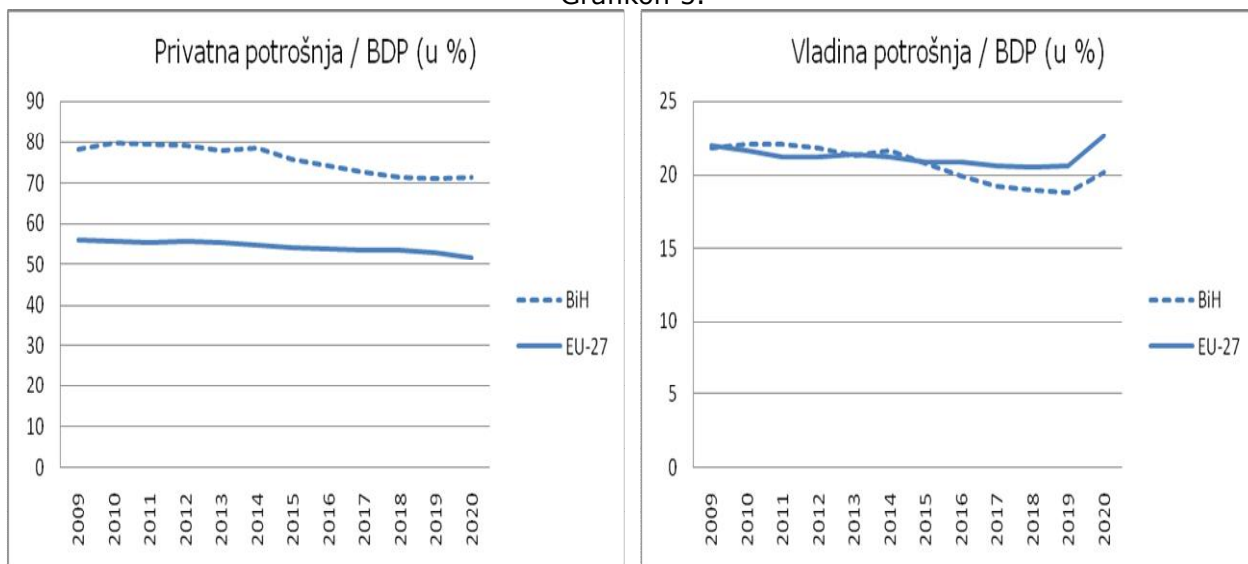

Izvor: Podaci za EU-27 su kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Taxes on production and imports, Final consumption expenditure of households and non-profit institutions serving households, Final consumption expenditure of general government* i *Gross domestic product at market prices*) povučeni 31.8.2021., dok se podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka UIO i BHAS (sept. 2021)

Iz Grafikona 3. i 4. se može zaključiti da je udio indirektnih poreza u BDP-u na dosta višem nivou u BiH u odnosu na EU-27, te da je za to „odgovoran“ viši udio potrošnje u BDP-u, dok je udio indirektnih poreza u potrošnji na približno jednakom nivou.

Na Grafikonu 5. je predstavljeno poređenje udjela komponenti potrošnje u BDP-u za BiH i EU-27. Može se zaključiti da razlike u udjelima potrošnje u BDP-u potiču od razlika u udjelima privatne potrošnje, a ne vladine.

Grafikon 5.

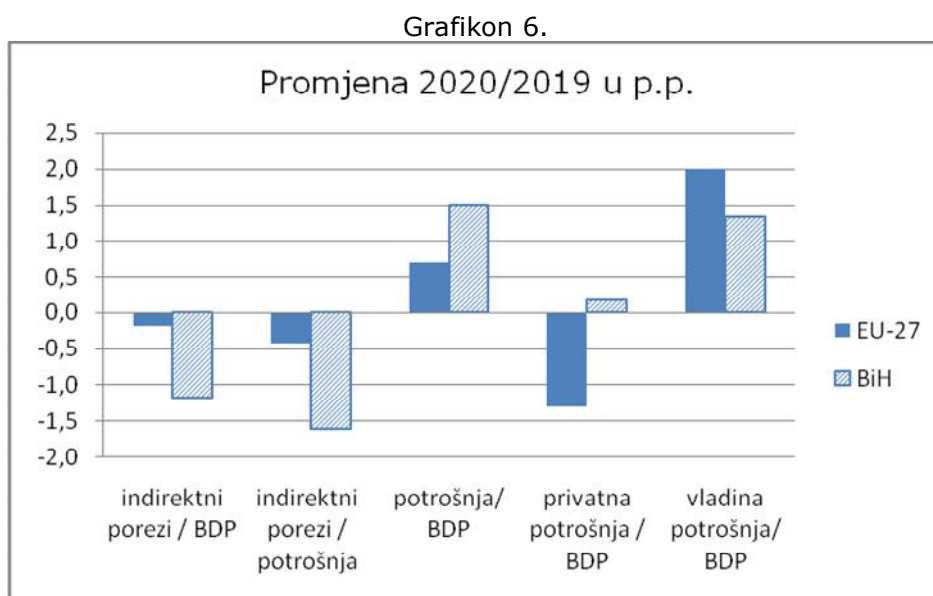

Izvor: Podaci za EU-27 su kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Final consumption expenditure of households and non-profit institutions serving households, Final consumption expenditure of general government*) podaci povučeni 31.8.2021., dok se podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka BHAS (sept. 2021)

IV Promjena udjela indirektnih poreza u 2020. godini: BiH vs EU-27

Već je napomenuto da je u EU-27 u 2020. godini udio indirektnih poreza u BDP-u opao za svega 0,2 p.p. u odnosu na prethodnu godinu (sa 13,5% na 13,3%; Grafikon 1). Navedeni pad je dosta manji u poređenju ostvarenim padom tog udjela u BiH (1,17 p.p.). U nastavku su analizirani faktori kretanja indirektnih poreza u BDP-u u 2020. godini na nivou EU-27, kao i na nivou pojedinih članica. Kao i u slučaju BiH, analizirano je kretanje udjela indirektnih poreza u potrošnji, te udjela potrošnje i njenih komponenti u BDP-u.

Izvor: Podaci za EU-27 su kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Taxes on production and imports, Final consumption expenditure of households and non-profit institutions serving households, Final consumption expenditure of general government* i *Gross domestic product at market prices*) povučenih 31.8.2021., dok se podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka UIO i BHAS

Pad udjela indirektnih poreza u potrošnji u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu je bio manji u EU-27¹⁸ u odnosu na BiH (0,4 p.p. u EU-27; 1,6 p.p. u BiH). Udio ukupne potrošnje je rastao u oba slučaja. U slučaju EU-27 je udio ukupne potrošnje u BDP-u porastao za 0,7 p.p., a u BiH za 1,5 p.p. Rast ukupne potrošnje u EU je kumulativni efekat pada udjela privatne potrošnje u BDP-u (1,3 p.p.) i rasta udjela vladine potrošnje (2,0 p.p.). Sa druge strane, u slučaju BiH su obje komponente udjela potrošnje u BDP-u porasle (privatna za 0,2 i vladina za 1,3 p.p.).

Okvir 1. Pad indirektnih poreza u BDP: EU-27 vs BiH

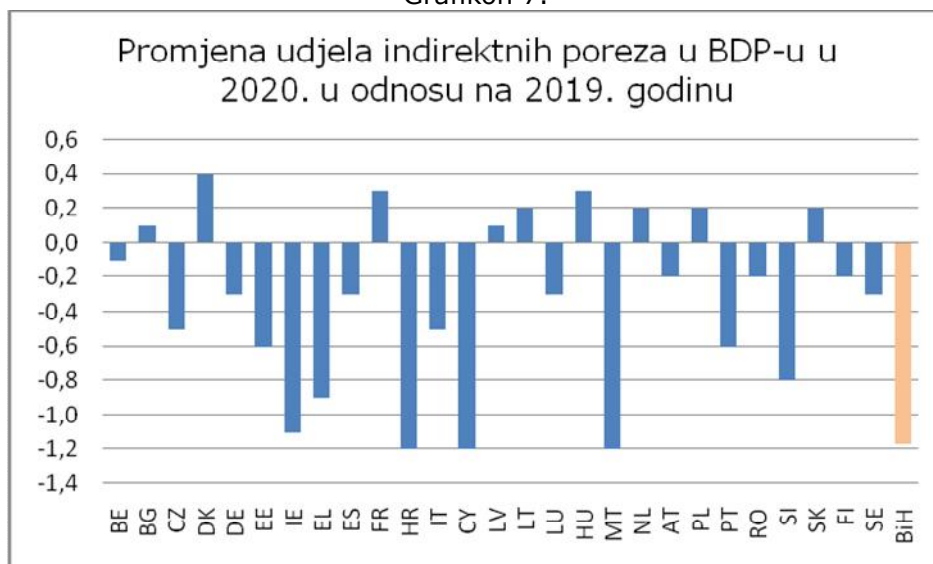
Može se zaključiti da je pad indirektnih poreza u BDP-u BiH u 2020. godini bio viši nego u EU-27 zbog višeg pada udjela indirektnih poreza u potrošnji, uprkos višem rastu udjela potrošnje u BDP-u u BiH (zahvaljujući kretanju privatne potrošnje).

¹⁸ Podaci za udio indirektnih poreza u potrošnji su kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Taxes on production and imports, Final consumption expenditure of households and non-profit institutions serving households, Final consumption expenditure of general government* i *Gross domestic product at market prices*; podaci povučeni 31.8.2021) te mogu blago odstupati zbog zaokruživanja cifara u bazi podataka na jednu decimalu.

V Promjena udjela indirektnih poreza u 2020. godini: BiH vs pojedine članice EU-27

Promjena udjela indirektnih poreza u BDP-u u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu bila je dosta različita po članicama EU-27. Najveći pad zabilježile su Hrvatska, Kipar i Malta (po 1,2 p.p.). Nakon njih slijede Irska i Grčka sa padom od 1,1 p.p. i 0,9 p.p. respektivno. Sa druge strane, devet članica je zabilježilo skroman rast udjela indirektnih poreza u BDP-u u 2020. godini. Najveći rast je zabilježen kod Danske (0,4 p.p.), a zatim kod Francuske i Mađarske (po 0,3 p.p.)

Grafikon 7.

Izvor: Kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Taxes on production and imports, Final consumption expenditure of households and non-profit institutions serving households, Final consumption expenditure of general government* i *Gross domestic product at market prices*) povučenih 31.8.2021.

Podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka UIO i BHAS.

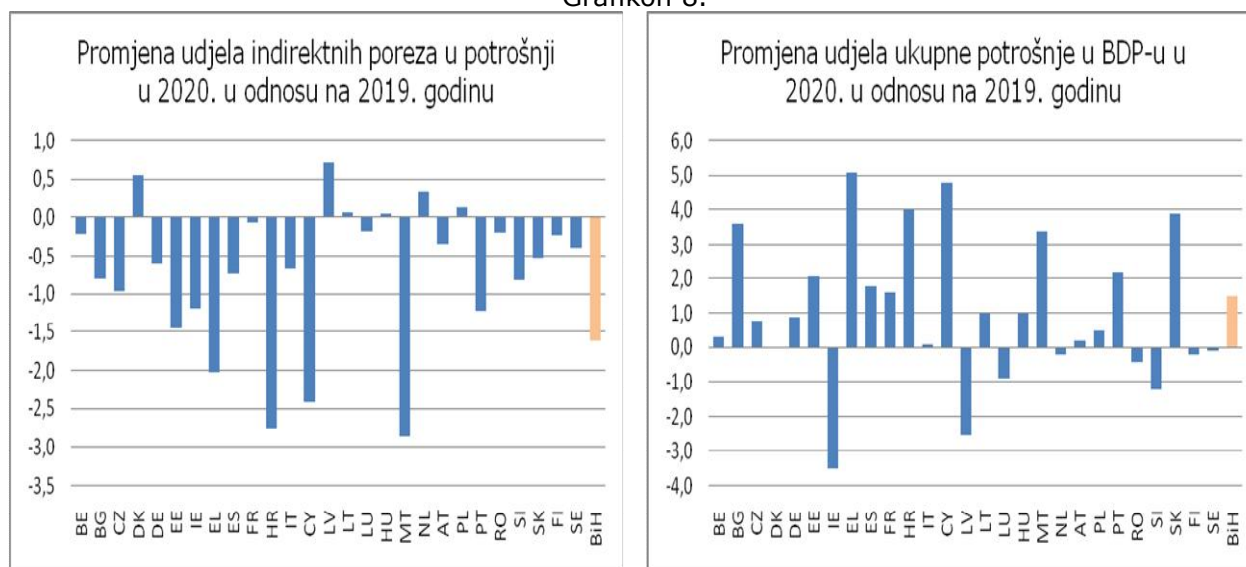
Okvir 2. Pad indirektnih poreza u BDP: članice EU-27 vs BiH

Iako je prosječni pad udjela indirektnih poreza u BDP-u u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu u EU-27 bio dosta manji u odnosu na ostvareni pad tog udjela u BiH (Grafikon 6), poređenjem BiH sa pojedinim članicama može se zaključiti da je u tri članice EU-27 (Kipar, Malta i Hrvatska) navedeni pad bio čak viši nego u BiH. Osim navedene tri članice, u Irskoj, Grčkoj i Sloveniji je pad udjela indirektnih poreza u BDP-u bio na približno jednakom nivou kao u BiH (1,1 p.p., 0,9 p.p. i 0,8 p.p. respektivno).

U Grafikonu 8. su prikazani faktori kretanja indirektnih poreza u BDP-u u 2020. godini na nivou pojedinih članica. Prikazano je kretanje udjela indirektnih poreza u potrošnji, te udjela potrošnje u BDP-u. Promjena udjela indirektnih poreza u potrošnji bila je negativna u većini članica. Najveći pad zabilježile su Malta (2,9 p.p.), Hrvatska (2,7 p.p.), Kipar (2,4 p.p.) i Grčka (2,0 p.p.). Sa druge strane, šest članica zabilježilo je skroman rast ovog udjela, i to : Letonija (0,7 p.p.), Danska (0,6 p.p.), Holandija (0,3 p.p.), Litvanija (0,1 p.p.), Mađarska (0,1 p.p.) i Poljska (0,1 p.p.).

Promjena udjela ukupne potrošnje u BDP-u u 2020. u odnosu na prethodnu godinu bila je uglavnom pozitivna. Najveći rast ovog udjela zabilježen je kod Grčke (5,1 p.p.), Kipra (4,8 p.p.), Hrvatske (4,0 p.p.), Slovačke (3,9 p.p.) i Bugarske (3,6 p.p.). Pad ovog udjela je zabilježen kod osam članica, a najveći pad je ostvaren kod Irske (3,5 p.p.), Letonije (2,5 p.p.) i Slovenije (1,2 p.p.).

Grafikon 8.

Izvor: Kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Taxes on production and imports, Final consumption expenditure of households and non-profit institutions serving households, Final consumption expenditure of general government* i *Gross domestic product at market prices*) povučenih 31.8.2021.
Podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka UIO i BHAS.

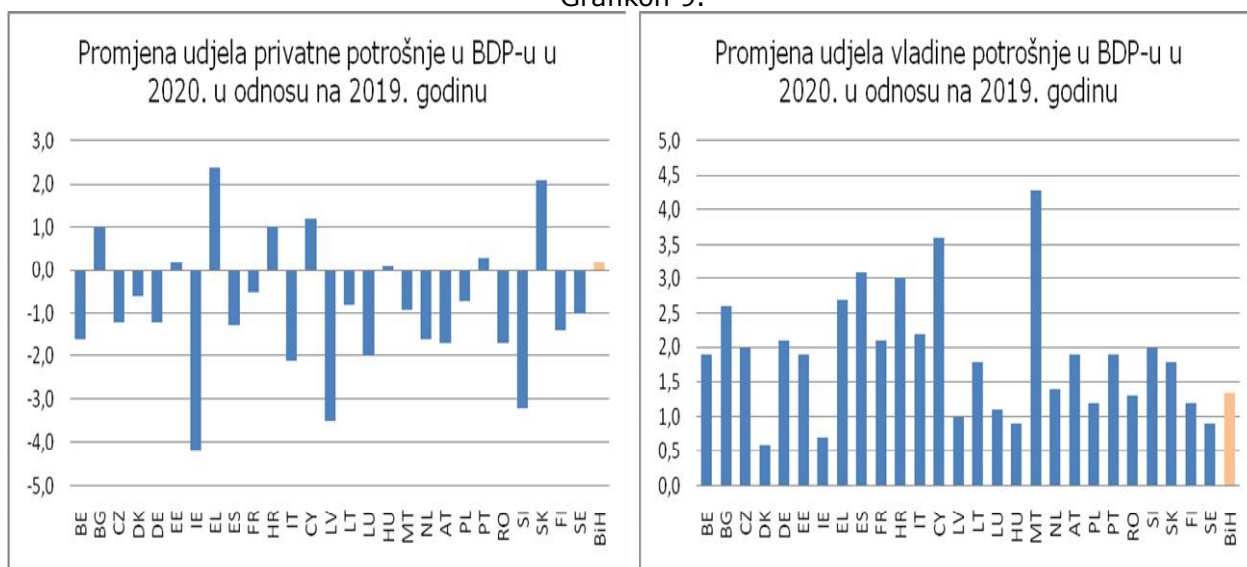
Na osnovu podataka iz Grafikona 7. i 8. se može zaključiti da je u tri članice EU u kojima je ostvaren najviši pad udjela indirektnih poreza u BDP-u u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu: Kipar, Malta i Hrvatska - takvo kretanje bilo rezultat snažnog pada udjela indirektnih poreza u potrošnji u toj godini (preko 2 p.p. u navedenim članicama), uprkos visokom rastu udjela potrošnje u BDP-u. Osim navedene tri članice, Irska je još jedina zabilježila pad udjela indirektnih poreza u BDP-u u 2020. godini preko 1 p.p. (-1,1 p.p.), ali je u njenom slučaju pad kumulativni rezultat pada i udjela indirektnih poreza u potrošnji (1,2 p.p.), te udjela potrošnje u BDP-u (3,5 p.p.). Sa druge strane, najveći rast udjela indirektnih poreza u BDP-u u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu ostvaren je u Danskoj (0,4 p.p.), a on je rezultat skromnog rasta udjela indirektnih poreza u potrošnji (0,6 p.p.) te nepromijenjenog udjela potrošnje u BDP-u.

Okvir 3. Pad udjela indirektnih poreza u potrošnji: članice EU-27 vs BiH

Pad udjela indirektnih poreza u potrošnji u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu bio je dosta manji u EU-27 (prosjeak) u odnosu na BiH (Grafikon 6). Poređenjem navedenog udjela u BiH i u pojedinim članicama EU-27 (Grafikon 8 - lijevo) može se zaključiti da je kod četiri članice EU-27 (Malta, Hrvatska, Kipar i Grčka) navedeni pad bio viši nego u BiH.

Na osnovu podataka iz Grafikona 9. može se zaključiti da je promjena udjela privatne potrošnje u BDP-u u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu bila uglavnom negativna, dok je promjena udjela vladine potrošnje u BDP-u bila pozitivna u svim članicama. Najveći pad udjela privatne potrošnje zabilježen je u Irskoj (4,2 p.p.), Letoniji (3,5 p.p.) i Sloveniji (3,2 p.p.). Najveći rast ovog udjela zabilježen je kod Grčke (2,4 p.p.) i Slovačke (2,1 p.p.). Rast udjela vladine potrošnje u BDP-u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu objašnjava se pojačanim angažmanom vlada u uslovima izazvanim pandemijom virusa korona, a bio je najviši u Malti (4,3 p.p.), Kipru (3,6 p.p.), Španiji (3,1 p.p.) i Hrvatskoj (3,3 p.p.).

Grafikon 9.

Izvor: Kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Final consumption expenditure of households and non-profit institutions serving households, Final consumption expenditure of general government*) povučenih 31.8.2021. Podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka UIO i BHAS.

Okvir 4. Promjena udjela potrošnje u BDP-u: članice EU-27 vs BiH

Na osnovu Grafikona 6. je već u Dijelu IV ovog priloga zaključeno da je u BiH u 2020. godini zabilježen viši rast udjela potrošnje u BDP-u u odnosu na prosjek EU-27, zahvaljujući kretanju privatne potrošnje. Većina članica EU-27 je u 2020. godini zabilježila pad udjela privatne potrošnje u BDP-u (Grafikon 9. - lijevo) te je i promjena prosjeka na nivou EU-27 iznosila -1,3 p.p., dok je u BiH zabilježen rast udjela privatne potrošnje za skromnih 0,2 p.p. Rast udjela vladine potrošnje u BDP-u u 2020. godini bio je viši na nivou EU-27 nego u BiH. U BiH je, ipak, rast navedenog udjela bio viši nego u čak devet članica EU-27 i to od: Danske, Irske, Švedske, Mađarske, Letonije, Luksemburga, Finske, Poljske i Rumunije.

Umjesto zaključka

Pad indirektnih poreza u BDP-u BiH u 2020. godini bio je viši nego u EU-27 zbog višeg pada udjela indirektnih poreza u potrošnji, uprkos višem rastu udjela potrošnje u BDP-u u BiH, do kojeg je došlo zahvaljujući kretanju privatne potrošnje. Poređenje kretanja indirektnih poreza u BDP-u u 2020. godini u BiH sa pojedinim članicama EU-27 je pokazalo da je u tri članice EU-27 navedeni pad bio čak viši nego u BiH, te da je u još tri članice je pad udjela indirektnih poreza bio na približno jednakom nivou kao u BiH. Isto tako, pad udjela indirektnih poreza u potrošnji u 2020. godini bio je dosta viši u BiH u odnosu na prosjek EU-27, ali je poređenje sa pojedinim članicama EU-27 pokazalo da je kod četiri članice EU-27 navedeni pad bio viši nego u BiH, te da je još kod tri članice bio na približno jednakom nivou. Većina članica EU-27 je u 2020. godini zabilježila pad udjela privatne potrošnje u BDP-u, dok je u BiH zabilježen skroman rast ovog pokazatelja. Rast udjela vladine potrošnje u BDP-u u 2020. godini bio je viši na nivou EU-27 nego u BiH, ali je u BiH, rast navedenog udjela bio viši nego u čak devet članica EU-27.